

Havasi Virág: Pozitívumok és negatívumok a magyarországi egyházak szociális ellátórendszerben való szerepvállalása kapcsán

Absztrakt

A tanulmányban megvizsgáljuk, hogy 1989 óta milyen jellegű és mértékű volt az egyházi jelenlét a szociális szféra egyes alrendszeiben, illetve áttekintjük az egyházakra vonatkozó magyar szabályozás alakulását a pénzügyi kérdésekkel együtt. Ennek kapcsán rámutatunk jogilag problematikus jelenségekre, így arra, hogy a jelenlegi szabályozás nem szektorsemleges, ami a bevett egyházakon kívüli szereplőket súlyosan hátrányos helyzetbe hozza. A bevett egyházak helyzete sem megnyugtató, mivel a kedvező finanszírozás bármely évben megváltozhat az egyházi kiegészítő normatíva mértékének változásán keresztül. Az egyházi fenntartás alatt előforduló szakmaiatlanság, illetve visszaélészerű működés Magyarországon előforduló eseteinek számbavételét követően az egyházi fenntartás pozitívumait gyűjtjük csokorba.

Abstract

In the study, we examine the nature and extent of church presence in the subsystems of the social sphere since 1989 and we also review the evolution of the Hungarian regulations regarding churches, together with financial issues. In this regard, we point out legally problematic phenomena, such as the fact that the current regulation is not sector-neutral, which puts actors outside of the established churches at a serious disadvantage. The situation of the established churches is not reassuring either, as the favorable financial situation can change at any time through the change of the extent of the so called "additional church subsidies". After collecting the cases of unprofessional and/or abusive operation occurring in institutions run by churches in Hungary, we summarise the possible positive aspects of the same phenomenon.

A magyar szociális ellátórendszerben a szakosított ellátásokon belül az állami szektor egyháziba való kiszervezése mára nagy mértékű lett és továbbra is zajlik. Az alapszolgáltatások körében egyelőre kisebb az átrendeződés, és ebben a szegmensben a legerősebb a civil jelenlét. Ha a finanszírozási olló tovább nyílik, akkor itt is fenntartóváltás várható. Olyan speciális területeken pedig, mint a felzárkózási programok, deklarált stratégiai pozícióban vannak egyes szereplők (pl. a Felzárkózó Települések programban a Magyar Máltai Szeretetszolgálat – Lásd: Szocokos, 2022). A tanulmányban megvizsgáljuk, hogy hogyan jutottunk a fent vázolt állapothoz. Az első alfejezetben áttekintjük, hogy 1989 óta milyen jellegű és mértékű volt az egyházi jelenlét a szociális szféra egyes alrendszeiben. Ezt követően az egyházakra vonatkozó magyar szabályozás alakulását tekintjük át a pénzügyi kérdésekkel együtt, kitérve a jogilag problematikus jelenségekre, a folyamatot kísérő jogvitákra, különös tekintettel a Magyarországi Evangélikus Testvérközösség küzdelmeire. A harmadik alfejezet az egyházi fenntartás során előforduló negatív jelenségeket, problémákat gyűjti csokorba, a negyedik pedig a pozitívumokat. Az összegzés „felerősíti” a tanulmány legfontosabb megállapításait.

Egyházi szerepvállalás alakulása a magyar szociális szférában

Az 1989-es rendszerváltás után megnőtt a társadalomban a rászoruló aránya. A szociális rendszer hiányosságait a kialakuló civil szektor próbálta orvosolni és annak részeként egyes egyházak is. Ebben az időszakban a történelmi egyházakat a szociális szféra kapcsán az útkeresés jellemezte. Az egyházakhoz kapcsolódó szervezetek, formális és informális segítő csoportok önkéntesek bevonásával reagáltak a helyi szükségletekre. Az idősgondozás és a karitatív munka lettek az egyházi szociális szerepvállalás legfontosabb alapjai (RAGADICS, 2019).

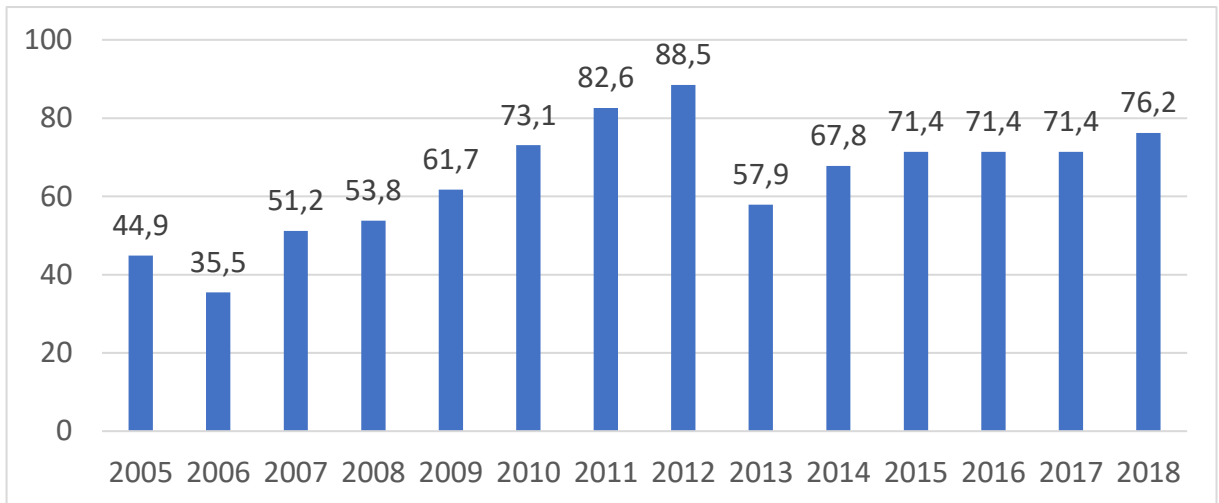
A nagyobb migrációs hullámokat okozó politikai feszültségek (a keletnémet menekültek, a romániai rendszerváltozáshoz kapcsolódó polgárháborús viszonyok, a balkáni háborúk) elől menekülők ellátásában komoly szerepet vállaltak a történelmi egyházak. Ezek a feladatok az egyházak és szervezeteik intézményes fejlődése szempontjából is jelentősek voltak, hiszen magasabb szintű szervezettséget, több szakmaiságot követeltek. Feladatként jelent meg az egyházi segítő szervezetek számára (is) a katasztrófhelyzetek károsultjainak segítése. E kezdeti időszakban jellemző volt, hogy a nagyobb városokban egyházmegyei karitás csoportok és egyházakhoz kapcsolódó civil szervezetek jöttek létre. A vidéki térségekben a segítségnyújtás egy-egy karizmatikus személyhez kapcsolódott. Elsősorban a szociális segítségnyújtás, közösségfejlesztés, hagyományörzés és az oktatási rendszert kiegészítő gyermekekkel végzett munka terén voltak aktívak. Az intézményesülést szükségessé tette, hogy a helyi szintű segítségnyújtás személyfüggő és esetleges volt, illetve jelentkeztek lokálisan nem kezelhető problémák is (RAGADICS, 2019).

Az egyházak, valamint a hozzájuk kötődő szervezetek a közoktatásban és a szociális szférában egyre több feladatot kezdtek ellátni, intézményt alapítani, működtetni. Ezt a folyamatot segítette, hogy az 1991. évi XXXII. törvény nyomán elkezdődött az egyházi ingatlanok visszakerülése a volt tulajdonosokhoz, igénylés alapján, az egyház tevékenységéhez szükséges mértékben és időben. A megvalósult vagyronrendezések nem várt következménye volt, hogy az ingatlanok felújítása és állagmegőrzése gyakran meghaladta az egyházak aktuális teljesítőképességét (KATONA, 2019).

Az egyházak kebelén létrejött intézmények sokszor úttörő jellegűek voltak, így pl. a mezőkeresztesi Szervita Nővérek Gyermekotthona informálisan 1995-től, hivatalosan 1997-től működött, a Magyarországi Református Egyház 1996-ban nyitotta meg a Lórántffy Zsuzsanna Kismamaházat Miskolcon. Mindkét intézmény a gyermekvédelmi törvény megszületése előtt jött létre. A Máltai Szeretetszolgálat több helyen a hajléktalanok ellátásában kezdett tevékenykedni (HAVASI, 2017).

Mivel az egyházi ingatlanok visszaadása nem volt teljes körű, megegyezés született a Vatikán és a magyar állam között a helyzet rendezésére. A vatikáni szerződés (és az azt kihirdető 1999. LXX törvény) ugyan a katolikus egyház kárpótlását célozta, de hatályát kiterjesztették minden egyházra. A szerződés részeként született az un. egyházi kiegészítő támogatás intézménye, melynek a mértékét az aktuális költségvetési törvény tartalmazza (HAVASI, 2019a). Az 1. sz. ábrán láthatjuk, hogy hogyan alakult a kiegészítő egyházi normatíva nagysága.

1. ábra Az egyházi kiegészítő támogatás mértéke az állami/önkormányzati költségvetési támogatás mértékéhez igazítva %-ban

Forrás: SZOCOKOS, 2022

A szociális intézmények egyházak általi átvételét egy ideig lassította az a szabály, hogy az átvett vagy feladat ellátására újonnan alapított intézmény kiegészítő egyházi támogatását az önkormányzatnak kellett állnia két évig. Ez a szabályozás 2010-ben megszűnt.

A 2000-es évek második felétől egyre nagyobb terhet jelentett az önkormányzatok számára az alulfinanszírozott intézményeik fenntartása. A Komárom- Esztergom Megyei Közgyűlés lépett elsőként, amikor 2008-ban az otthont nyújtó ellátást megvalósító intézményeinek fenntartói jogát átadta a Váci Egyházmegyének (KATONA, 2019). Ettől kezdve valamennyi jelentős hazai egyházi közösség elkezdte saját intézményrendszerének kialakítását.

A 2010-es évektől a kormányzati politika változásának következtében felgyorsult az egyházak térnyerése a szociális szférában. Az 1.sz. táblázatból láthatjuk, hogy egy évtized alatt milyen eltolódás következett be.

1. Táblázat Férőhelyek száma a szociális intézményekben 2010 és 2019 fenntartók szerint

Fenntartók	2010	2019
állam	611	28 409
önkormányzatok	58 460	26 360
egyházak	14 522	20 192
magán	18 912	20 384
összesen	92 511	95 315

Forrás: ksh.hu

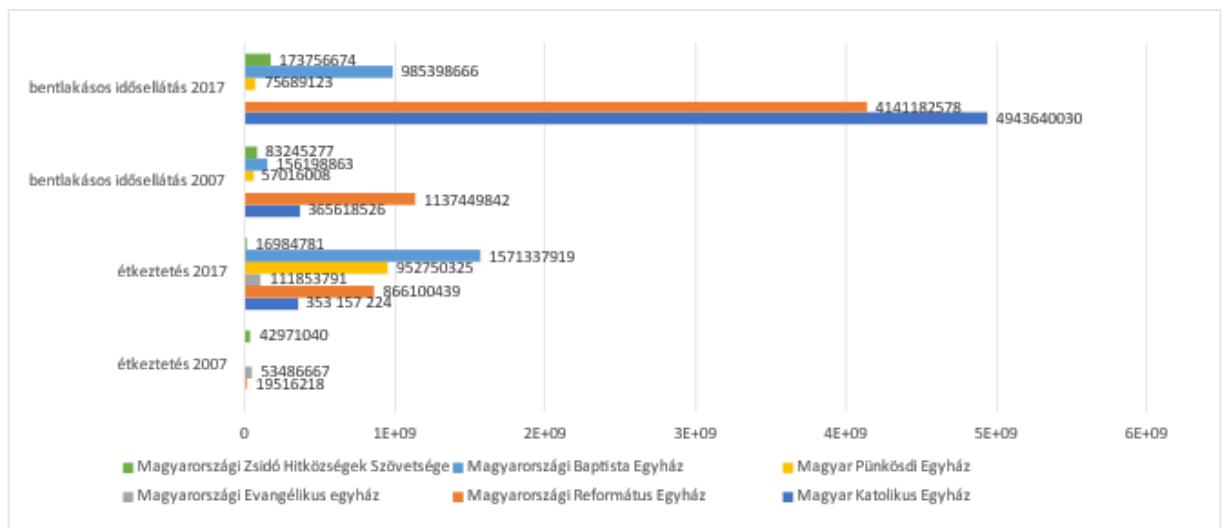
2010-ben a szociális intézményi férőhelyek majdnem kétharmadát az önkormányzatok tartották fenn. Mára az állam lett a legnagyobb fenntartó, és az állam után az egyházak erősödtek a leginkább.

2012-ben a korábban a megyei önkormányzatok fenntartásában lévő szociális és gyermekvédelmi intézmények kerültek állami fenntartásba, 2013-tól pedig a fogyatékos személyek, a pszichiátriai és a szenvedélybetegek átmeneti és tartós bentlakást nyújtó ellátása is. A folyamat 2016-ra érte el a csúcspontját, ekkor közel 32 ezer engedélyezett férőhelyet tartott fenn az állam. (HUTTER, 2021)

2017-től elkezdtek egyházi fenntartásba adni a szociális intézményeket: 2019-ig 27 intézményt, 3600 férőhellyel. A legtöbb intézményt és férőhelyet a Magyar Református Egyház (9 intézmény, 1484 hely) és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat (9 intézmény, 1107 hely) vett át ebben az időszakban, őket követi a Magyarországi Evangélikus Egyház (7 intézmény, 578 hely), valamint a Magyar Katolikus Egyház (2 intézmény, 470 férőhely). 2020-ban már nem került át egyetlen szociális intézmény sem egyházi fenntartásba (KSH és EMMI adatokat idéz: HUTTER, 2021).

A 2.sz. ábrán láthatjuk a történelmi egyházak részére bentlakásos idősellátásra és szociális étkeztetésre kifizetett állami normatívák alakulását 2007-ben és 2017-ben. Az idősellátásban már 2007-ben is jelentős szereplő volt a református és kisebb mértékben a katolikus egyház. Pozíciójuk megerősödött 2017-re, és mellettük a baptisták szerepe növekedett erőteljesen. Szociális étkeztetéssel 2007-ben csak a reformátusok és az evangélikusok foglalkoztak, 2017-re a baptisták és a pünkösdi egyház lett a legaktívabb, de a reformátusokat (akik szintén kiterjesztették ezirányú tevékenységüket) „leelőzték” a katolikusok is.

2. ábra Az adott egyházaknak kifizetett normatív támogatás összege szociális étkeztetés és bentlakásos idősellátás keretében 2007-ben és 2017-ben

Forrás: saját szerkesztés, Katona (2019) MÁK-tól származó adatai alapján

A gyermekvédelem területén a kormány 2014-ben nyilvánította ki a szándékát, hogy a korábban államosított intézmények jelentős részét egyházi kézbe adja (KATONA, 2009). Közben kiemelt prioritás lett a nevelőszülői ellátás, és fontossá vált a nevelőszülői kapacitások bővítése, a szakmai tevékenység minőségi javítása. Ezt a célt szolgálta a nevelőszülői jogviszony foglalkoztatási jogviszonnyá átalakítása 2013-ban (LOVAS, 2022). Az állami

nevelőszülői toborzó kampányok azonban mérsékelt sikert hoztak, az Emberi Erőforrások Minisztériuma „Befogadlak” című nevelőszülői roadshowja országosan 119 új nevelőszülő munkába állását eredményezte (JUHÁSZ, 2020). A későbbi egyházi kampányok (mennyiségileg!) sikeresebbek voltak.

Mára a gyermekvédelmi szakellátás három fő területén (nevelőszülői ellátás, gyermekotthoni és lakásotthoni ellátás, gyermekvédelmi szakszolgáltatás) sajátos feladatmegosztás alakult ki: a nevelőszülői ellátás egyházi, a gyermekotthoni és lakásotthoni ellátás vegyes (egyházi és állami fenntartás egyaránt lehetséges), a gyermekvédelmi szakszolgáltatás kizárólag állami fenntartásban működik. A gyermekvédelmi szakellátás intézményrendszerének egyik legfontosabb elemét, a nevelőszülői ellátást ma már szinte csak egyházi fenntartók működtetik, az átalakulás 2021 januárjára lezajlott (LOVAS, 2022).

2. Táblázat A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek száma fenntartótípus szerint 2021.12.31.-én

	Gyermekotthon lakásotthon	Ápolást-gondozást nyújtó intézmény	Nevelőszülő	Összesen
SZGYF	5.606	224	-	5.830
KLIK	95	-	-	95
Egyházi	1.168	6	15.582	16.756
Civil	92	1	571	664
Összesen	3.121	231	16.153	23.345

Forrás: Lovas (2022) idézi az EMMI Fórum a nevelőszülőségről 2022.03.01. alapján

A szociális szféra speciális részét képezik a felzárkózási programok. Mára a komoly erőforrásokkal gazdálkodó, komplex integrációs projekteken a Magyar Máltai Szeretetszolgálat (MMSz) szerepe kiemelkedő lett, és más egyházi kötődésű szervezetek is szerephez jutottak.

Az MMSz mintegy 20 éve kezdett gyermekfókuszú tevékenységekbe, először a játszótér programjaival. A gyermekvédelem terén a következő lépés az MMSz kistérségi gyerekesély programokban (GYEP) való szerepvállalása volt. E programok a nehezen elérhető kapacitások, szaktudás, szolgáltatások fejlesztését, bővítését szolgálták, a helyi intézményrendszer szereplői közötti együttműködés ösztönzését és az intézmények működtetését célozták (Biztos Kezdet Gyerekházak, közösségi szolgáltató házak, közösségi terekⁱ - Lásd: HAVASI, 2019)

Az MMSz munkatársai dolgozták ki a jelenlét típusú szociális munka gyakorlatát és módszertanát, melynek lényege: ott lenni, együtt lenni a kirekesztett közösségekkel, osztozni velük a nehéz életkörülményekben, közösen feltárni a problémákat, és velük együtt megtalálni a kivezető utat.ⁱⁱ A módszertan bekerült a komplex telepési projektek megvalósításába és a 2019. februárjától futó Felzárkózó települések (FETE) programba is. Ez utóbbi egy átfogó program a 300 leghátrányosabb helyzetű település felzárkóztatására. A program irányítója az MMSz alelnöke, Vecsei Miklós. 2019 óta 118 településen indult el a segítő szándékú munka, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat 38 településen a gazdája, rajta kívül a Baptista Szeretetszolgálat 12, a Katolikus Karitasz 10, az Ökumenikus Segélyszervezet 11, a Református Szeretetszolgálat 21 településen, és 14 más egyházi szervezet egy-két helyen tevékenykedik. Ez utóbbiak úgy

nyerték feladatul a FETE program megvalósítását, hogy korábban volt helyi kötődésük az adott településhez, illetve előzménye a közösséggel való munkának (a Hit gyülekezete három Nógrád megyei településen, a Don Bosco Balajton és Sajóközán viszi a programot).ⁱⁱⁱ

Magyarországon a cigánypasztorációnak is szerepe van a mélyszegénységben élők felzárkóztatásában, a társadalmi integrációban. A karizmatikus jellegű kiségyházak temperamentumuk miatt is közelebb állnak a cigánysághoz, általánosságban véve melegebbek, befogadóbbak, szeretetteljesebbek a cigányság irányában, mint a történelmi egyházak (PÉCZELI-LUKÁCS, 2009). Ha és ahol a történelmi egyházak képviselői megszólítják, meghívják a cigányságot, ugyanazzal a nyitottsággal találkoznak, mint a kiségyházak (HAVASI, 2019b). A történelmi egyházak cigány missziós tevékenysége alulról jövő kezdeményezésekből indult ki, és a legtöbb esetben a pasztoráció nem a lelki szinten kezdődött, együtt járt szociális gondoskodással. Mára egyre több szereplője, helyszíne és eredménye van e misszióknak. A reformátusoknál a lelkészekhez kötődik elsősorban e tevékenység, a római katolikusoknál a szerzetesrendekhez, a görögkatolikusoknál pedig gyermekvédelmi, illetve egyéb gyermekekhez kötődő intézményekhez (HAVASI, 2017).

Az egyházakra vonatkozó jogi szabályok változása és annak visszasságai Magyarországon

Az 1990. évi IV. törvény^{iv} értelmében egyházat alapítani egyszerű folyamat volt, 100 fős taglétszámmal az egyházak bírósági bejegyzéssel jöhettek létre. Már ebben az időszakban fellángoltak az első viták a történelmi egyházak és az új vallási közösségek kapcsán. 1991 szeptemberében, a második országos Hare Krisna Fesztivált követően Németh Géza református lelkész több tucatnyi napilapban támadást indított a krisnások ellen. Egy hónappal később két protestáns lelkésszel megalakították a Segítő Barát Munkaközösséget, az Anti-cult Movement^v hazai változatát, amelynek céljai között szerepeltek: „leleplező felvilágosítás”, „a bűnüldöző szervek mozgósítása”, „destruktív szekták elleni panaszokat fogadó hatóság felállítása”, „e szektákat propagáló TV- és rádióműsorok elleni fellépés”, „e szekták áldozatainak deprogramozása”, a „nemzetbiztonságilag veszélyes gazdasági és politikai behatolás semlegesítése” (Kamarás idézi 1992-ben megjelent szándéknyilatkozatukból). A következő években konferenciákat szerveztek, röplapoztak a „destruktív szekták” ellen (KAMARÁS, 1998).

Ebben az időszakban az egyházak állami támogatásáról az országgyűlés döntött évenként, az Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága javaslatára. 1992-ben a „történelmi egyházak” több százmilliós támogatása mellett összesen 26 kisebb vallásfelekezet is kaphatott együttesen 35 millió forintot. 1993-ban azonban Tóth Albert református lelkész, a Magyar Demokrata Fórum képviselője indítványára négy egyházat „destruktívnak” minősítettek, és megvonták tőlük a költségvetési támogatást. Ezek az egyházak a krisnások, az ún. Egyesítő Egyház, a szcientológusok és a Jehova Tanúi voltak. Ebben az évben terjesztették be először – még sikertelenül – azt az önálló képviselői indítványt is, mely az egyházzá minősítést 10.000 természetes személyhez vagy 100 éves magyarországi múltéhoz kötötte (FAZEKAS, 2017). Az egyházként való hivatalos elfogadás feltételekhez kötésének ötlete tehát jóval az ún. „biznisz egyházi” tevékenység megjelenése előtt felmerült.

A „destruktív” jelzőt két értelemben használták a kisegyházak támadói, egyrészt, hogy a történelmi egyházak lerombolására alakultak az új vallási entitások, másrészt pedig, hogy a társadalomra egyébként is veszélyesek (FAZEKAS, 2017).

Az 1994-es költségvetési eljárásban már 11 egyházat fosztott meg az országgyűlés az állami támogatás jogától, kibővítve a kizárások indoklását azzal, hogy csak olyanoknak juttattak támogatást, akik 1991. december 31. előtt bejegyzett egyháznak számítottak, továbbá működtettek oktatási, egészségügyi vagy szociális intézményt, és legalább az 1992–93-as tanévtől részt vettek a hitoktatásban. Ugyanakkor például a Jehova Tanúi épp amiatt szorultak ki sok helyen a hitoktatásból, mert korábban „destruktív szektaként” bélyegezték meg őket. Állami támogatást kapott azonban a Magyar Krisna Tudatú Hívók Közössége (MKTHK) elismerve az egyház hitéleti és karitatív munkáját. Ezt a döntést megelőzte, hogy az egyház pert nyert 1993-ban Németh Géza ellen annak sajtókampánya miatt. Költségvetési támogatásuk megvonása kapcsán pedig petíciót nyújtott be az MKTHK az Országgyűlés alelnökéhez, amelyet 140 ismert közéleti személyiség írt alá (FAZEKAS, 2017).

A Jehova Tanúi Egyház is pert indított, és az Alkotmánybírósághoz fordult támogatásának elvesztése miatt. Mindkét fórum arra jutott, hogy „nincs olyan normatíva, mely az állam számára kötelezővé tenné (...) az egyházak állami támogatását”. A vallásszabadság nem jelent automatikus költségvetési támogatást, vallásának gyakorlásában, tanainak hirdetésében pedig nem akadályozták az egyházat. A „destruktív” jelzőről elismerte a bíróság annak negatív tartalmát és sugalmazását, azonban a következményeit nem ítélte súlyosnak. Szerintük az, mint véleménynyilvánítás nem hírnévrontó. Megállapították továbbá, hogy mivel a vélelmezett jogsértést az országgyűlés követte el, nem is a magyar államot kellett volna perelni (FAZEKAS, 2017).

A „destruktív szekták” ellen hozott és hozni szándékozott intézkedések jellege tehát hasonló volt, mint amit később az ún. „biznisz egyházak” miatt vezettek be, csak a hivatalos ok változott.

Az egyházak működésére eleve is kedvező pénzügyi szabályok vonatkoztak (illeték-, és adómentességek), 1996-tól az adózók adójuk 1+1%-át ajánlhatták fel egyházaknak, illetve civil szervezeteknek.^{vi}

2003 és 2017 között a Magyar Katolikus Egyház kapta a legtöbb egyszázalékos felajánlást, 37,7 milliárd forintot. A rangsorban második a Magyarországi Református Egyház volt 13,2, a harmadik pedig a Magyarországi Evangélikus Egyház közel 4 milliárd forinttal. Ehhez a három keresztény egyházhoz érkezett az összes felajánlás 87,3 százaléka. Ha a trendeket vizsgáljuk, a felajánlók számát tekintve valamennyi egyház nőni tudott, viszont a katolikus egyház részesedése csökkent. Sőt, általánosságban a klasszikus történelmi egyházak (katolikus, ortodoxok, református, evangélikus, unitárius, zsidó) térvesztése, a kisebb és a resztoriánus kisegyházak (baptista, metodista), a távolkeleti vallások (buddhizmus, hinduizmus) és az iszlám valamekkora térnyerése látszott mind a felajánlók számát, mind a felajánlott összegeket illetően (BÁTORFY, 2018).

Az egyházi 1% és a Vatikáni szerződés nyomán megszületett egyházi kiegészítő normatíva (lásd részletesebben a következő alfejezetben!) azt eredményezte, hogy jó üzlet lett egyházzá válni, illetve intézményeket inkább egyházi fenntartásban üzemeltetni.

A „biznisz egyházak” által okozott anomáliát igyekezett orvosolni a 2011. évi CCVI. tv.^{vii} (továbbiakban Lvt), melyet többszöri nekifutásra sikerült elfogadni (államfői és alkotmánybírói visszadobás után). Eszerint a korábbi bírósági bejegyzés helyett az Országgyűlés ismeri el egyházként az adott vallási tevékenységet végző szervezetet, ha vagy százéves nemzetközi működéssel rendelkezik vagy húsz éve szervezett formában, vallási közösségként működik Magyarországon és Magyarország lakosságának 0,1 százalékát elérő taglétszámmal rendelkezik. Az egyházi státusz ugyanakkor két (sőt, azóta négy) fokozatúvá vált. A törvény első változata a társadalmi célok érdekében történő együttműködésre való alkalmasságot az egyházként való elismerés feltételéül szabta, ezzel megsértve a normavilágosság követelményét. Ugyanis az Országgyűléssel, mint politikai testülettel való együttműködésre alkalmasság az épp hatalmon lévő politikai erő függvényében a megvalósítani kívánt társadalmi célok meghatározását illetően változatos lehet. A törvény 5. módosítása ugyan már csak „lehetővé tette az együttműködést”- de ezzel a lényeg nem változott, mivel bevett egyházként csak az az egyház működhet, amellyel az állam együttműködik, s erre tekintettel részesül sajátos jogosultságokban (SZATHMÁRY, 2014).

2012 január 1-i hatállyal tehát az eddig egyházként bejegyzett mintegy 300 vallási közösséget egyesületnek minősítettek át, és 14 egyházat ismert el az országgyűlés bevett egyháznak- köztük a Hit Gyülekezetét.^{viii} Egyúttal mindenféle indokolás nélkül utasította el az Országgyűlés 66 Magyarországon működő egyház állami elismerését.^{ix} 2012-ben újabb 17 egyház nyert bevett státuszt.^x Ez utóbbiak között volt a Jehova Tanúi és a MKTHK, mely azért érdekes, mert korábban ezek az egyházak érintettek voltak a szekta viták kapcsán az állami támogatás megvonásában. A krisnások esetén külön problémát okozott, hogy egyházi státuszuk elvesztése miatt földjeik - melyeken önfenntartó ökológiaalkodást folytattak - tulajdonjoga is bizonytalanná vált. Az érdeklükben tüntetések is szerveződtek ez időben. Témánk szempontjából fontos adalék, hogy az MKTHK 2001 óta ételosztást végez a Szegényélelmezés – Ételt az Életért Alapítványon keresztül, mára napi több ezer adagot.^{xi}

Az Alkotmánybíróság^{xii} és később az Emberi Jogok Európai Bírósága azt kifogásolta a magyar szabályozásban, hogy független bíróság helyett a politikusokból álló parlament dönthet az egyházak elismeréséről, aminek a döntése ellen nem lehet fellebbezni.

2011 és 2012 folyamán kilenc magyarországi vallási közösség fordult az Emberi Jogok Európai Bíróságához (továbbiakban: EJEB), mely 2014-ben megállapította Magyarország jogsértését. Az ítélet értelmében a magyar kormánynak egyezsége kellett volna jutnia a kérelmező egyházakkal a státuszuk visszaállítása, valamint az őket ért károk megtérítése tekintetében.^{xiii} Mivel nem született ilyen egyezés, a Bíróság maga állapított meg kártérítést 2016-ban nyolc egyháznak^{xiv}, majd 2017-ben a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösségnek^{xv}.

Az EJEB ítélete szerint "azzal, hogy (...) megfosztották a sértetteket az egyházi státuszuktól, nemigen igazolható módon politikai színezetű újraelismerési eljárásnak vetették

alá az egyházakat, valamint, hogy a kérelmezőket úgy a lehetséges együttműködés, mint a hitéleti tevékenységek támogatása terén a bevett egyházaktól eltérően kezelték, a magyar hatóságok nem tettek eleget a semlegesség követelményének".^{xvi}

Jogtudósok rámutattak, hogy ha voltak is pénzügyi visszaélések bizonyos egyházak körében, azok ellen fellépni a 90-es törvény alapján is lehetett volna, mégpedig az elkövető ellen, nem az egész közösség ellen (SCHWEITZER, 2014). Ilyen eljárások hiányában csak az alapos gyanú és a külföldi példákra utalás maradt (SZATHMÁRY, 2014). Schweitzer (2014) szerint a visszaélések megelőzésének nem a jogfosztás és az egyházalapítás feltételeinek szigorítása tudja elejét venni, hanem az egyházfinanszírozás újragondolása.

Szathmáry (2014) az új szabályozás negatív következményeiről írja: „Az állam a néhány „egészséges” fa megóvása érdekében nem csak a fertőzött fákat vágta ki, hanem egy egész erdőt perzselt fel, megbontva ezzel a rendszerváltás óta már lassan szárba szökő vallási konszenzust, széleskörű ökumenikus együttműködést. Az együttműködő, egymást kiegészítő vallási közösségeket vetélytársá, sokszor ellenfélle tette, a társadalmi békét megbontotta. Így a történések nyertesei legfeljebb a bevett egyházak lehetnek, de nem a társadalom, így szélesebb dimenzióban a hatékonyság, s az alkalmazott módszer okán pedig a jogállamiság is erősen megkérdőjelezhető.” Szathmáry a vallási közösségek vitalitása szempontjából is diszfunkcionálisnak tartja az új szabályozást, mivel az a tapasztalat, hogy a mai vallásügyi körülmények között azok a vallási közösségek hatékonyak, képesek megújítani tagságukat, érik el a társadalom legkülönbözőbb rétegeit, amelyek nem kapnak állami támogatást, hitéleti tevékenységüket tagjaik befizetéseiből finanszírozzák.

Az Alkotmánybírósági döntést követően a kormány az egyháztörvény keresztülvitele mellett döntött az Alaptörvény 2013-as módosításával. Eszerint: „Az állam és a vallási közösségek a közösségi célok elérése érdekében együttműködhetnek. Az együttműködésről a vallási közösség kérelme alapján az Országgyűlés dönt. Az együttműködésben részt vevő vallási közösségek bevett egyházként működnek.” Azonban sem az Alaptörvény, sem az egyházak jogállásáról szóló törvény nem részletezi, hogy mik a kritériumai egy vallási közösség állammal való együttműködésének. Ezt a javaslatot tevő szakbizottság, majd a parlament egésze dönti el.

A jelenlegi szabályozás értelmében vallási közösség működhet jogi személyiség nélkül, valamint jogi személyiséggel rendelkező szervezeti formában. Ez utóbbi lehet vallási egyesület, nyilvántartásba vett, bejegyzett és bevett egyház.^{xvii} Az egyes formák közti különbségek jobb áttekinthetősége érdekében táblázatba foglaltam az egyes formák feltételeit, illetve az állammal való viszonyaikat.

3. Táblázat Az egyházi státusz esetei, feltételei és velejárói 2022-ben

	Feltétel	Megállapodás az állammal, kedvezmények
Nyilvántartásba vett egyház	<p>3 év átlagában legalább ezer magánszemély ajánlotta fel befizetett személyi jövedelemadójának 1%-át és</p> <p>5 éve vallási egyesületként működik vagy 100 éves szervezett formában történő önálló nemzetközi működéssel rendelkezik.^{xviii}</p>	10 évre köthető megállapodás közcélú tevékenység ellátására, illetve a hitéleti tevékenység támogatására. A megállapodás alapján a nyilvántartásba vett egyház külön törvény szerinti adó-, illetve azzal egy tekintet alá eső más kedvezményben részesülhet.
Bejegyzett egyház	<p>5 év átlagában legalább négyezer magánszemély ajánlotta fel befizetett személyi jövedelemadójának 1%-át és</p> <p>20 éve vallási egyesületként vagy 15 éve nyilvántartásba vett egyházként működik, vagy 100 éves szervezett formában történő önálló nemzetközi működéssel rendelkezik.^{xix}</p>	Mint a nyilvántartásba vett egyháznál, de megállapodás 15 évre köthető.
Bevett egyház	<p>Az olyan bejegyzett egyház, amellyel az állam a közösségi célok érdekében történő együttműködésről átfogó megállapodást kötött, melyet törvényben kell kihirdetni.</p> <p>Az Lvt mellékletében felsorolt, korábban bevett státuszt szerzett egyházak.</p> <p>Ha bevett egyházzal nem jön létre a megállapodás, státuszát nem érinti.</p>	Adó-, illetve azzal egy tekintet alá eső más kedvezményben, valamint költségvetési támogatásban részesül (melyeket törvény szabályoz)

Forrás: saját szerkesztés az Lvt alapján

A következőkben a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség (MET) kálváriáját tekintjük át. A MET az 1970-es években lépett ki a pártállammal szorosan együttműködő metodista egyházból, és több év után sikerült elismertetni magát az MSZMP által irányított Állami Egyházügyi Hivatallal. Egyházi státuszát 2012-ben elvesztette, s mint volt róla szó, a magyar jogi lehetőségek kimerültével az EJEB-hez fordult, ahol a Magyar Állammal szemben pert nyert.

2014-ben a MET és kilenc másik egyházi közösség bevett egyházi státusz elnyerésére vonatkozó kérelmét az parlament igazságügyi bizottsága nem támogatta^{xx}, annak ellenére, hogy Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere megállapította, hogy „a vizsgált feltételeknek valamennyi vallási tevékenységet végző szervezet megfelel”. Az igazságügyi bizottság szerint „az állami együttműködésre vonatkozó feltételek nem állnak fenn”, mivel „az érintett vallási közösségek önmaguk vagy intézményük útján végzett tevékenysége – így különösen történelmi és kulturális értéket megőrző, nevelési-oktatási, felsőoktatási, karitatív, szociális, család-, gyermek- és ifjúságvédelmi, kulturális vagy sporttevékenységük – ugyan többségük

tekintetében figyelemreméltó, de csak kis társadalmi támogatottsággal bíró. Ezáltal megállapítható, hogy a felsorolt szervezetek közösségi tevékenységüket a társadalom egészére vetítve csekély hasznosulással végzik.”

Ez utóbbi vélekedés azért is érdekes, mivel a MET és az Oltalom Karitatív Egyesület 12 köznevelési intézményt, a Wesley János Lelkészképző Főiskolát (ahol szociális munkás képzés is folyik), öt öregotthont és több budapesti hajléktalanintézményt működtet.^{xxi} A MET és intézményei, valamint az Oltalom Karitatív Egyesület tevékenységét 2020-ban az Európai Parlament az Európai Polgár díj számukra történő odaítélésével is elismerte.^{xxii}

Más obstruáló lépések is születtek a hatalom oldaláról, így az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) a MET egyházi elismerési kérelmét vizsgáló, a tárca által felkért szakértő véleményét dobta vissza, mert - a hivatalos közlemény szerint – a szakvéleményből nem derül ki „a szakértői megállapítások megalapozottsága”^{xxiii} Az Országgyűlés vallási ügyekkel foglalkozó bizottsága a törvényi határidő lejártá ellenére sem foglalkozott a vallási közösség elismerési kérelmével, noha erre 60 napja lett volna.^{xxiv} Az Országgyűlés mai napig nem tűzte napirendre a MET ügyét, mellyel mulasztásos alkotmányértéssel követelt el, amit 2017-ben és 2018-ban AB határozat is megállapított.^{xxv} A 2017-es határozat egyúttal elutasította a MET alkotmányjogi panaszát amiatt, hogy szociális intézményeit nem sorolták vissza az egyházi intézmények közé, és ezzel jelentős összegektől fosztotta meg őket és ellátottjaikat az állam. Az alkotmánybírók szerint hiába kapta vissza néhány felekezet, köztük a MET az egyházi jogállást, a finanszírozás szempontjából az volt a lényeg, hogy szerepelnek-e az egyházaknak az Emberi Erőforrások Minisztériuma által vezetett nyilvántartásában, amelyben nem szerepeltek.^{xxvi} 2022 folyamán az AB érdemi vizsgálat nélkül a MET két panaszát utasította el olyan kúriai végzések ellen, amelyek jóváhagyták az igényelt költségvetési támogatás megtagadását. Az indoklás tartalmazza, hogy „a vallásszabadság egyéni alapjogából nem következik, hogy bármely magánszemélynek vagy közösségnek Alaptörvényre visszavezethető joga lenne arra, hogy vele az állam együttműködjön közösségi célok elérése érdekében”.^{xxvii} Ezt követően a MET újabb két alkotmányjogi panaszt nyújtott be, egyrészt a 2020. szeptember 1-december 31 közti időszakra vonatkozó támogatási pótigénylése kapcsán - ezt már elutasította az AB, illetve a 2017-re vonatkozó működési támogatás elutasítását sérelmező beadványt még nem tárgyalta.^{xxviii}

Az Oltalom Karitatív Egyesület, illetve a MET súlyos anyagi gondokkal küzd, pénzügyi helyzetük 2017-től vált válságossá. Elvesztették azt a jogukat is, hogy fogadni tudják a felajánlók adójának egy százalékát.^{xxix} Éves szinten intézményeik több mint 1 milliárd forint bevételkieséssel küszködnek.^{xxx} Az EJEB által 2017-ben megítélt kártérítést a magyar állam ugyan kifizette, azonban 2017–2020 között ismételtelen nem támogatta az egyházat arra hivatkozva, hogy a bírósági döntés csak a visszamenőleges kifizetésre kötelezte őket, egyházi státuszuk rendezésére nem.”^{xxxi}

2020-ra országszerte összesen 200 millió forintos tartozása lett az egyháznak és az egyesületnek.^{xxxii} Amikor ugyanebben az évben le akarták szerelni a Dankó utcai szeretetotthon gázóráit, annak megakadályozására kisebb tüntetés is kialakult: önkéntes riadólánc indult, önkéntesek és a Wesley János Lelkészképző Főiskola hallgatói is részt vettek a gázcsapok őrzésében. A gáztartozás rendezésére támogatóiknak köszönhetően 60 millió forint gyűlt össze.

A támogatók között voltak politikai pártok (MSZP, Demokratikus Koalíció, Momentum Mozgalom), a főváros, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége, magánemberek.^{xxxiii} Az aHang kampányplatformon egyrészt gyűjtést szerveztek a MET számára, másrészt petíciót indítottak a bevett egyházi státusz megszerzéséért. Ez utóbbit 2022.08.16-ig 18 046 ember írta alá.^{xxxiv}

Az 1%-os felajánlás kapcsán egy ideig a MET-nek felkínált 1 %-ot másnak utalták, pl. az evangélikus vagy a metodista egyháznak. 2021-ben váratlanul arról értesítette az egyházat a NAV, hogy visszakapják a technikai számot, így az egyházi 1% újra felajánlható lett.^{xxxv} Ugyanakkor az egy százalék a MET működésének egy kisebb tétele, összesen 320 millió forint. 10 év ellenpropaganda után is közel 40 ezer ember rendelkezett úgy, hogy a MET-et támogatja, ami az ötödik legnagyobb támogatás az egyházi egy százalékok listáján, megelőzve a Hit Gyülekezetét, a baptistákat vagy az EMIH-t.^{xxxvi}

Oktatási intézményeik kapcsán az állam köznevelési szerződést kötött a MET-tel. 2020-ban született döntés a támogatás megfelezéséről és 2021-től annak megszüntetéséről. A hivatalos indoklás szerint: „nem látszik megtérülni az, amit az állam az elmúlt tizenöt évben a MET oktatási intézményeire fordított”, illetve, hogy az iskolái túl alacsony számban küldték vissza az amúgy nem is kötelezően kitöltendő „családiháttér-index felméréseket.”^{xxxvii}

A MET történetének több tanulsága van. Rámutat egyrészt az egyházügyi szabályozás elégtelen voltára és azzal összefüggésben a jogbiztonság és jogállamiság sérelmére az országban, másrészt - ami témánk szempontjából fontos - a nem egyházi szociális intézmények tarthatatlan helyzetére is. Hiszen a MET a normatív támogatásokat megkapja, csak a kiegészítő egyházi normatívát nem. Ilyen körülmények között küzd anyagi nehézségekkel, ahogy teszi ezt valamennyi nem egyházi fenntartású szociális intézményünk, hacsak nincs jó anyagi helyzetben levő, rá áldozni hajlandó fenntartója.

A „biznisz egyházak” különböző formái és az egyházak szociális szférában való szerepvállalásának jelenleg tapasztalható árnyoldalai

„Még a legtisztább egyház is gazdasági értelemben vállalkozás”, hiszen vagyona van, munkáltató, szolgáltatásokat nyújt, melynek költségeit elő kell teremtenie. (RUZSA, 2014: 337) Vannak azonban az egyházak üzleti tevékenységnek speciális esetei. Ritkán, de előfordul, hogy az egyház egy olyan üzleti szervezet, mely főként *hívei kizsákmányolásából* tartja fent magát.^{xxxviii} Magyarországon a szcientológia egyházat szokták ezzel a váddal illetni. Ez a szervezet egyházi státuszát 2011-ben elvesztette.

A második típusba azok az egyházak sorolhatók, melyek kifejezetten az *egyházi egy százalék* lehívására jöttek létre. Jelen tanulmányban nem tudjuk megítélni sem a szcientológiát ért vádak megalapozottságát, sem azt, hogy mely egyházak jöttek létre az egyházi szja támogatás megszerzésére. Ez utóbbi már csak azért is nehéz lenne, mert ahhoz azt kellene eldönteni, hogy az adott szervezet valódi vallási közösség-e, amihez a tagok hitét kellene megvizsgálni. Minden esetre a probléma jelenlétére néhány adattal utalunk. A 2008 és 2010 közötti három évben 42 olyan egyház volt, mely teljesen új szereplőként, három évig volt jogosult az 1 százalékos felajánlásokra, közülük 17 csak 2010-ben. Összességében jellemzően

nem jutottak nagy összeghez, bár a Noé az életért közösség 2010-ben 36 millió ft-ot szerzett ily módon (BÁTORFY, 2018).

A biznisz egyházi tevékenység harmadik formáját, ami témánk szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bír, a *kiegészítő egyházi normatíva* hívta életre. Oktatási-szociális tevékenységet egyházi fenntartók sokféle okkal-motivációval látnak el. Az egyik eset, amikor az adott tevékenységet egyébként is végezné az egyház, amihez „jól jön” a kiegészítő támogatás. Sok esetben azonban épp a kiegészítő normatíva léte miatt kezdtek intézmény építésbe egyházak. Esetükben azonban veszélyt jelent, hogy ez a támogatás nem biztos, hogy „örökre” megmarad, illetve annak mértéke bármikor változhat, ahogy eddig is sokszor változott. Egy harmadik változat szerint egyházi fenntartásba menekülnek for-profit szolgáltatók a kedvezőbb finanszírozás miatt. Ennek első példája volt, amikor egyházi fenntartásúvá vált a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás piacának legnagyobb szereplője, a 2006-ban létrejött Megmentő Kht. A dinamikusan fejlődő társaságtól az Alvinczi Péter Szeretetszolgálat 2009-ben vette át a 750 településen jelen lévő kht csaknem 20 ezer ügyfelét. A szeretetszolgálat mögött a Horvátországi Magyar Református Keresztény Egyház állt. (HVG, 2009)

Azóta - mint fent láthattuk - egyre több szegmens egyre több intézménye került egyházi fenntartásba. Időnként az intézmény keresi az új fenntartóját, vagy éppen fordítva történik. Vannak szervezetek (egyre kevesebben), melyek féltik szakmai önállóságukat, így egyelőre maradnak „civilnek”.

Összegyűjtöttünk néhány *visszás ügyet* egyházi fenntartókkal kapcsolatban, de előljáróban leszögezem, hogy ezek nem azért történtek, mert egyházi a fenntartó, hanem annak dacára. A szigorodó egyházi státusz feltételek nem alkalmasak a visszaélések megelőzésére. Schanda Balázs (a MET ügyeiben döntést hozó AB tanács vezetője) egy 2000-es cikkében le is írta, hogy az egyházi státusz esetleges újraszabályozása levenné egyes közösségekről a szimbolikus állami jóváhagyást, azonban a visszaéléseket nem tudná automatikusan főszámolni.

2015-ben költségvetési csalás gyanúja miatt indított nyomozást a Nemzeti Adó- és Vámhivatal a Baptista Szeretetszolgálat állami támogatású házi segítségnyújtás szolgáltatásával kapcsolatban a szeretetszolgálat által fenntartott egyik intézményénél. Az ügy előzménye volt, hogy a Magyar Államkincstár ellenőrzést tartott minden olyan egyháznál vagy egyházi szervezetnél, amely állami támogatásból látott el szociális feladatokat. Az államkincstár leállította a szeretetszolgálat feladatellátásának finanszírozását, és a leadott elszámolást fiktívnek minősítette, majd különösen jelentős értékre elkövetett költségvetési csalás gyanúja miatt feljelentést tett az adóhatóságnál ismeretlen tettes ellen. A Baptista Szeretetszolgálat nyilatkozatában hangsúlyozta, hogy nem a szeretetszolgálatnál történtek szabálytalanságok, hanem egy általa fenntartott intézménynél, és a felelősség az intézményt terheli. Az állami támogatást a szeretetszolgálat csak továbbadta az általuk fenntartott segítő szervezeteknek. (HVG.hu, 2015)

A Magyar Pünkösdi Egyház szervezetének, a Közösségi Misszióknak a vezetőit bünszervezetben, üzletszerűen elkövetett költségvetési csalás, pénzmosás és hamis magánokirat-felhasználásának megalapozott gyanúja miatt tartóztatták le 2022 nyarán.

Feltehetően nyolcmilliárd forint kárt okozott az állami költségvetésnek az egyházi szervezetek mögé rejtőző bünszervezet, mely Budapesten napi ezer ember ellátására alkalmas népkonyhát hozott létre. Az üzemeltető cégeket folyamatosan cserélték, volt, hogy a támogatást napi 24 ezer emberre igényelték, de szolgáltatást nem nyújtottak, csak fiktív számlázással foglalkoztak. Az egyház hitéleti és egyéb szociális tevékenységét a nyomozás nem érinti (PÁL, 2022).

A szociális intézményeknél - nem csak az egyházi fenntartásúaknál – az Állami Számvevőszék ellenőrzései során egyébként is számos problémát azonosított. 2016 és 2020 között 155 ellenőrzöttből 25 volt egyházi jogi személy (illetve egy felsőoktatási intézmény, 65 alapítvány vagy közalapítvány, 11 egyesület és 53 kft). A fenntartók közel háromnegyede nem biztosította az általa kapott költségvetési támogatás felhasználásának ellenőrizhetőségét, a kapott költségvetési támogatás felhasználásáról nem vezették a jogszabályok által előírt elkülönített nyilvántartást. A fenntartók közel fele nem készítette a jogszabályi előírásoknak megfelelő beszámolót, a fenntartók közel fele nem alakította ki, vagy nem a jogszabálynak megfelelő tartalommal alakította ki számviteli politikáját.”^{xxxix}

Kozma és munkatársai 2009-es kutatásukban az idősellátás kapcsán találtak kétes jelenségeket. A jegyzői Gondozási Szükséglet Vizsgáló bizottságok megnövekedett esetterhelését a szakértő megfigyelők részben azzal magyarázták, hogy egyházi és civil szolgáltatók jelentek meg országos ellátási regisztrációval, akik – piaci szolgáltatók lévén – megkeresték a potenciális felhasználókat (pl. Tevékeny Szeretet Közössége). „A szakértők feltételezése szerint ezek a szolgáltatók nagyon elfoglalt jegyzőkkel regisztráltatják magukat országos szolgáltatói területtel. Ezek a jegyzők nagy valószínűséggel nem fognak ráérni évente alaposan vizsgálni, hogy a szolgáltató megfelel-e még a regisztrációhoz szükséges feltételeknek. A megfigyelők elbeszélése szerint ezeknek a szolgáltatóknak kezdetben van 10-15 felhasználójuk és ahhoz a megfelelő számú szakképzett munkatársuk. Később a felhasználók számának növekedésével már nem tartják be a munkatársak képesítési előírásaihoz fűzött elvárásokat. Így tudják a szolgáltatások bekerülési költségét alacsony szinten tartani, és a vállalkozást jövedelmezővé tenni. Ugyanezek a vállalkozók használják ki az egyházi többletnormatíva nyújtotta lehetőségeket is.” (KOZMA et al, 2009)

Az idősellátás piaci szereplőinek (for-profit, non-profit és egyházi szolgáltatók) egy részére jellemző, hogy megkeresik a potenciális felhasználókat, nagyon magas színvonalú szolgáltatást ígérnek magas belépési árért a magán idősotthonok esetében, és olcsó vagy akár ingyenes szolgáltatást kínálnak a magán házi segítségnyújtás esetében, miközben igyekeznek kihasználni a szolgáltatásokra rendelkezésre álló állami forrásokat. Közben lábra kaptak hírek illegálisan működtetett idősotthonokról, újonnan alakuló egyházi és civil szervezetekről, melyek házi segítségnyújtást ajánlanak (akár ingyen), felhasználókat gyűjtenek, és így versenytársaivá válnak az önkormányzati fenntartású szolgáltatóknak. (KOZMA et al, 2009)

Lovas 2022-ben vizsgálta a BAZ megyei szakellátási rendszerben az egyházi fenntartású intézmények helyzetét, mely kutatása során interjúkat készített egyházi fenntartásban lévő gyermekvédelmi intézmények dolgozóival.^{xl} Az egyházi fenntartásba kerülés során átmeneti problémaként fordult elő az interjúalanyok elmondása szerint, hogy az egyházak a gyors átvételek miatt olykor kénytelenek voltak hozzájuk lojális, kipróbált, de gyermekvédelmi szakmai szempontból inkompetens személyeket is delegálni az átvett

intézmények élére. Felismerve az így generált problémákat rövid idő alatt a korábban az állami szektorban tapasztalatokat szerzett, rutinos szakemberek kezébe adták a szakmai munka irányítását, és segítségükre olyan rugalmas egyházi személyeket delegáltak, akik jó kommunikációjukkal, humorral, közvetlenséggel meg tudják előzni fölösleges feszültségek kialakulását. Más intézményeknél az átvétel problémamentesen lezajlott (LOVAS, 2022).

A szakemberek egyöntetűen a dokumentációs kötelezettségek gyarapodásáról számolnak be, noha azok már az átvétel előtt is – a munkatársak alacsony száma miatt – megnehezítették a munkájukat. Azoknál a fenntartóknál, amelyek központja távol van BAZ megyétől (pl. Szent Ágota – Szeged) nagyon sok gazdálkodási, munkaügyi dokumentumot is a szakmai munkát végző munkatársak kénytelenek vezetni. (LOVAS, 2022)

A nevelőszülők toborzása kapcsán vitatható gyakorlatok is előfordulnak.

- Volt olyan szolgáltató, amely másutt kirúgott, kidobott, alkalmatlan nevelőszülőt is felvett dolgozni. (Most már van olyan szabály, hogy ha valaki dolgozott nevelőszülőként, akkor az új működtetőnek véleményt kell kérni róla a korábitól.) (LOVAS, 2022)
- Előfordult, hogy bizonyos szolgáltató folyamatosan „csalogatta” a máshol dolgozó nevelőszülőket, szakmai vezetőket. Ezt nagyban segítette pl., hogy szakmai vezetőnek sikerült elhívnia a Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat elhelyezési csoport korábbi vezetőjét, aki névvel, címmel, szakmai előéletre vonatkozó információkkal rendelkezve ismerte és megszólította a másik szolgáltatónál tevékenykedő, megbízható, aktív nevelőszülőket. (LOVAS, 2022)
- Az egyik hálózat úgy toborzott, hogy a lelkes szakmai vezető a hálózat pszichológusával hétféteken járta a falvakat, és azokat, akik telefonon érdeklődtek hét közben, hogy hogyan lehetnének nevelőszülők, felkeresték. Ez az ismerkedő látogatás egyben a környezettanulmány és pszichológiai alkalmassági vizsgálat is volt. Ugyanitt a pandémiára hivatkozva „online” képzéseket tartottak majd pár hét múlva már gyerekeket helyeztek ki a frissen kiképzett családokhoz. Az interjúalany szerint a nevelőszülői szakma szégyene, ami ott történik, esetükben komoly alkalmassági vizsgálatról, és szabályos felkészítésről nem lehet beszélni. (LOVAS, 2022)

Nem csak toborzáskor, de a működés során is előfordulnak negatív jelenségek egyes egyházi fenntartású nevelőszülői hálózatoknál.

- Egyik nevelőszülői tanácsadó elmondta, hogy a nevelőszülőktől folyton azt hallja, hogy egy bizonyos szolgáltató több pénzt ad, ráadásul sokkal elnézőbbek is a nevelőszülőkkel. Ugyanakkor azt is tudják, hogy annál a szolgáltatónál a befogadás úgy történik, hogy nem nézhetik meg a gyermeket a kihelyezés előtt. „Tetszik, vagy nem, ezt a gyereket kapja, és kész!” (LOVAS, 2022)

A nevelőszülőkkel és nevelőszülői hálózatok működésével kapcsolatos további visszasságokat e tanulmány írásához kapcsolódóan tárta fel egy gyakorló nevelőszülő. A problémák egy részét az érintett hálózat megnevezése nélkül említette, de több esetben egy konkrét hálózat megnevezésével. Lovas is úgy fogalmazott dolgozatában, hogy „problémás

működés is tapasztalható, főleg a (...) Nevelőszülői Hálózat részéről.” (LOVAS, 2022: 43). A tipikus problémák:

- Az egyik hálózatonál a nevelőszülői működési engedély kiadásához szükséges ellenőrzés fénykép készítésével történik. A szoba csak a fénykép erejéig néz ki megfelelően. Utána már nem nagyon van ellenőrzés, illetve, ha van is, sok esetben előre egyeztetett időpontban érkeznek, és így mindent rendben találnak.
- Az ellenőrzések során a gyermekkel külön helységben nem beszélgetnek. Az előforduló gyermekbántalmazási esetek így nagyon későn derülnek ki. A bántalmazót elbocsájtják, illetve bírósági ügy lesz belőle, de a hálózat felelőssége nem merül fel.
- A jelenlegi előírás szerint a családban a saját gyermekkel együtt 6 gyermek lehet, de van olyan hálózat, ahol egyes nevelőszülőknél a sajáttal együtt 8 gyermek is van. Van, ahol különböző nemű gyerekek alszanak egy szobában, illetve nincs meg az előírt lakótér a gyermekek számára.
- Előfordult olyan eset, hogy a férj és a feleség is kapott működési engedélyt két külön hálózattól, ugyanarra a lakcímrre.
- Előfordul sok helyen, hogy a nevelőszülő a Népkonyháról visz el ételt a nevelt gyerekek részére.
- Egyre gyakoribb, hogy rossz anyagi helyzetű és lakhatási körülményekkel rendelkező nevelőszülőhöz kerülnek gyerekek, akiket állapotuk miatt új közösségük is kirekeszt.^{xli}

A nevelőszülői hálózatok közt kialakult rivalizálás részben jótékony hatású, megerősíti a jó szolgáltatókat, és bemutatja a rosszul működő szolgálatok alkalmatlanságát, viszont a nevelőszülők számára zsarolási potenciált teremt, a működtetőt átszerződéssel fenyegetve (LOVAS, 2022).

Lovas (2022) az alábbiakban összegzi a *gyermekvédelem kapcsán az egyházi fenntartás negatívumait*: Az állam kiadta a kezéből a nevelőszülői kapacitás irányításának lehetőségét, csak közvetett eszközök maradtak a bővítésre, az jelenleg a működtető egyházak hozzáállásától függ. Az EMMI és NSZH gyakorlatilag elengedte és koncepció, ellenőrzés nélkül hagyta a gyermekvédelmi szakmát. Nem léteznek minden szolgáltató által elfogadott, egységes eljárások, szakmai szttenderdek, nincs valódi módszertani munka, nincs szakmai sajtó, nincs minőségbiztosítás, a képzések, továbbképzések dőcögnek. Amely esetekben az irányító (intézményi) központok messze, másik megyében vannak, nehézkesség, lassúság, információhiány nehezíti a munkát, a nagy létszámú gyermek beáramlás fogadásának kényszere nehezen kezelhető.

Ezt az alfejezetet a Szocokos egy cikkének megállapításaival zárjuk, saját gondolatainkkal kiegészítve. Az írás a Szociális Munka Napja 2021 szakmai konferencia kerekasztal-beszélgetése alapján gyűjtött gondolatokra épül és összefoglalja a *szociális szférában* egyre erősödő, néhol dominánssá váló *egyházi jelenlét negatívumait*, azzal kapcsolatos kételyeket.

Magyarországon egy olyan ellátórendszeri eltolódás és speciális szabályozási helyzet lépett fel, amelyben az egyházi fenntartók minden más szereplővel szemben előnyt élveznek. Az egyházi fenntartók mellett felhozott érv a magasabb minőség megvalósítása, viszont azonos finanszírozási és szabályozási körülmények között ez nem fordulhatna elő (SzocOkos, 2021). Ráadásul a megemelt normatíva is csak arra elég, hogy ne legyenek mínuszban az intézmények. Több egyházi fenntartású intézményvezető elmondta, hogy pl. szupervíziora, munkatársak szakmai tovább képzésére, tanulmányútra már nem jut pénz. Van olyan vélekedés is, hogy a normatív támogatás káros következménye, hogy elkényelmesít, visszafogja az adományozást. Jobb lett volna, ha inkább valamennyi egyházi ingatlan visszakerült volna az egyházak tulajdonába és azok végezhetnének gazdasági tevékenységet (HAVASI, 2019).

A szociális szféra egyik területén sincs olyan előnye az egyházi fenntartásnak, ami ezt a típusú jelentős átcsoportosítást önmagában indokolná. Ha csak az állami szerepvállalás dominanciáját szerették volna megszüntetni, akkor a civil szektor szereplőire is lehetett volna építeni. A kormányzati kommunikációban tetten érhető az az elképzelés, hogy a szociális szektor elvi bázisa a kereszténység irányából vezethető le és az egyházi szektor természetes adottsága, hogy e téren magához ragadja a rendszerek működését (az oktatás-köznevelés intézményrendszerét is) (SzocOkos, 2021). Ez lehet tehát egy másik magyarázata annak, hogy a kormány támogatja az egyházak erőteljes térnyerését.

Az egyházi fenntartás térnyerésével egyre gyakrabban hallani a „gondoskodáspolitiká” terminust (szemben a szociálpolitika vagy társadalompolitika kifejezéssel), és felértékelődött a karitás fogalma. Ezek a tendenciák egyfajta elszakadást jelentenek a szociális munka világtól, mely az „emberek hatalommal való felruházását és felszabadítását” tűzi célul (SzocOkos, 2021). Nem arról van szó, hogy minden egyházi fenntartót jellemez ez az elmozdulás, de tendenciájában jelen van. És máris látszanak ennek a szemléletnek negatív következményei, pl. a FETE programokban sok mindent tudnak „adni” a programot működtető szervezetek, ami nem a problémákat oldja meg, hanem sok esetben konfliktusos helyzeteket generál az érintett településen: miért az a család kapta, miért arra a célra adták és nem másra, stb.

Az Etikai kódex 2021. évi felülvizsgálata kapcsán több fórumon felmerült, hogy alakuljon ki párbeszéd az egyházakkal is a kódex tartalmával kapcsolatban. A szociális munka mindennapi gyakorlatában az egyház értékrendje problémákat okozhat, így pl. a szexuális orientációk kérdése kapcsán, a különböző családformák megítélésében vagy az abortusz esetén. Kérdés, hogy az ellátórendszer jogi és szakmai keretei mennyiben fognak átformálódni a politikai értékrendnek megfelelően (SzocOkos, 2021).

A jövő szempontjából problémásnak látszik, hogy az egyházak a szakmai szempontból kifogásolható kormányzati döntésekkel szemben nem lépnek fel, egyfajta szándékolt neutralitás jellemzi az egyházi szereplőket.

A szociális intézmények egyházi fenntartásának pozitívumai

Havasi (2019a) BAZ megyében vizsgálta a történelmi egyházak szociális ellátórendszerben vett szerepvállalását. Kutatása során igyekezett feltárni a „jó gyakorlatokat”. Megállapította, hogy a rendszerváltást követő években az egyházi fenntartású, illetve kötődésű intézmények létrejötte a legtöbb esetben valamilyen ellátatlan szükségletre való válaszadás eredménye volt. A görögkatolikus gyerekvédelmi intézményrendszer kiépítése pedig a cigánymisszió koncepcionális eleme.

Jellemző az egyházi fenntartású intézményekre, hogy kiterjedt kapcsolatrendszerrel rendelkeznek. Ez részben pótlólagos forrást jelent számukra, de még inkább a nyújtott szolgáltatások színesednek általuk. Tipikusak a hazai és külföldi gyülekezetekkel való kapcsolattartás és a szakmai hálózatokba szerveződés.

Szemben azzal a félelemmel, hogy az egyházi intézmények kirekesztőek, kutatási eredményeink szerint a klienseknél az egyházi intézmények nem nézik a vallási hovatartozást (HAVASI, 2019a), bár a baptisták tapasztalata szerint nem vallásos emberek kevésbé keresik az egyházi intézményeket (HUTTER, 2020). A munkatársak kiválasztása esetében a legváltozatosabb megoldások fordulnak elő. Van, ahol a felekezeti hovatartozás lényegtelen a munkaviszony létesítésekor, de a vallásosság ténye lényeges. Van, ahol „csupán” a szakmaiság és emberségesség az elvárás, hiszen „a gondviselésnek is teret kell adni.” Egyes helyeken van kötelező hitélet, máshol nincs.

Az intézmények lelki életének megnyilvánulásai, illetve a hit maga mind az ügyfelek, mind a munkatársak számára bővítik a rendelkezésre álló eszközrendszert, pótlólagos erőforrást nyújtanak számukra, segítik a kitartást, a kiegészítés megelőzését (HAVASI, 2019a).

Az egyházak intézményei és a vallási szervezetek a „civiliek”, átlagemberek, laikusok számára lehetőséget teremtenek arra, hogy szerepet vállaljanak az elesettek, rászorulóknak megsegítésében, támogatásában. Ez megnyilvánulhat adományozásban, illetve önkéntes munkában. Gyakori, hogy az egyházi fenntartású középiskolák közösségi szolgálatát az egyházi fenntartású szociális intézménynél teljesítik a diákok (HAVASI, 2019a).

A Magyarországi Evangélikus Egyház Diakóniai Bizottságának elnöke, Gregersen-Labossa György azt tartja alapvető különbségnek az egyházi és az állami intézmények között, hogy az egyháziak önálló gazdálkodó egységként a jó gazda szemével, tehetségével intézik ügyeiket, az állami intézmények életét viszont jobban meghatározza egyfajta központosítás (HUTTER, 2020).

Összegzés

A szociális ellátórendszerben az egyházak jelenléte üdvözlendő, színesíti a rendszert, sajátos minőséget adnak hozzá. A jelenlegi szabályozás azonban nem szektorsemleges, ami a bevett egyházakon kívüli szereplőket súlyosan hátrányos helyzetbe hozza. A bevett egyházak szituációja sem megnyugtató, mivel a kedvező finanszírozás bármely évben megváltozhat az

egyházi kiegészítő normatíva mértékének változásán keresztül. A finanszírozási rendszer ráadásul vonzza a visszaéléseket, az egyházi státusz nem véd meg attól, hogy visszaélések forduljanak elő. Igaz, vannak olyan egyházak, ahol kínosan ügyelnek az utolsó fillér szabályos elköltésére is, a gondos eljárásra példaként hozhatjuk fel a görögkatolikusok Miskolci egyházmegyéjének és intézményeinek működését. Amikor egy egyházi fenntartó több megyére kiterjedő vagy akár országos tevékenységet végez, nála óhatatlanul felmerülnek a központosított szervezetek problémái, a bürokratizáltság, nehézkes működés. A Magyar Evangéliumi Testvérközösség egyházi és bevett egyházi státuszért folyó küzdelme nem csak egy igazságtalan és jogtalan helyzetre mutat rá, de a nem egyházi fenntartók lehetetlen pénzügyi helyzetére is. Az egyházi fenntartás alatt is előforduló szakmaiatlan, illetve visszaélésszerű működésmód – ami hangsúlyozom, ritka, de előfordul – felhívja a figyelmet a gondos szabályozás, minőségbiztosítás, állam általi ellenőrzés jelentőségére.

Felhasznált irodalom

BÁTORFY A. (2018): Az istenek fizessék meg – az egyházaknak felajánlott SZJA egy százalékok az új egyházi jogi törvény bevezetése előtt és után. In: atlatszo.hu 2018.06.16. <https://atlatszo.hu/adat/2018/06/06/az-istenek-fizessék-meg-az-egyhazaknak-felajanlott-szja-egy-szazalekok-az-uj-egyhazjogi-torveny-bevezetese-elott-es-utan/> (Látogatva: 2022.07.11.)

DOMÁNY A. (2014): Ha kicsi vagy, pusztulj! hvg.hu 2014.07.15. https://hvg.hu/velemeny/20140715_Ha_kicsi_vagy_pusztulj (Látogatva: 2022.07.11.)

FAZEKAS Cs. (2017): Jehova Tanúi Magyarországon, 1989–2016. In: FAZEKAS CS., JAKAB A., PETRÁS É., SZITA SZ.: A Magyarországi Jehova Tanúi Egyház története a kezdetektől napjainkig. Budapest, 271–434.

HAVASI V. (2019a): A történelmi egyházak társadalmi szerepvállalása: szociális ellátás és gyermekvédelem. In: SZABÓ-TÓTH K., VÁRHELYI K. (szerk.): A történelmi egyházak - modern társadalom. L'Harmattan, Budapest, 132-164.

HAVASI V. (2019b): A cigányok vallásossága és a cigány pasztoráció. In: SZABÓ-TÓTH K., VÁRHELYI K. (szerk.): A történelmi egyházak - modern társadalom. L'Harmattan, Budapest, 166-213.

HAVASI V. (2017): A történelmi egyházak cigánymissziós tevékenysége Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Szellem és tudomány, Különszám, 147-191.

HUTTER M. (2020): Az összes szociális intézményt átadná az állam az egyházaknak? Magyar Hang 2020.11.21. <https://hang.hu/belfold/az-osszes-szocialis-intezmenyt-atadna-az-allam-az-egyhazaknak-120025> (Látogatva: 2022.07.10.)

HUTTER M. (2020): Szociális ellátás: az egyház a legjobb gazda? Magyar Hang 2021. 01. 01. <https://hang.hu/belfold/szocialis-ellatas-az-egyhaz-a-legjobb-gazda-121536> (Látogatva: 2022.07.10.)

HUNSCARA (2019): A könyv a kizsákmányolás és megalázás iskolájáról. hunsacra.hu 2019. 08.20. <https://hunsacra.hu/a-konyv-a-kizsakmanyolas-es-megalazas-iskolajarol/> (Látogatva: 2023.02.28.)

HVG (2009): Házi segítségnyújtás: simán lopás? hvg.hu 2009.07.01 https://hvg.hu/itthon/20090701_memento_kht_hazi_segitsegyujtas_hvg (Látogatva: 2022.07.10.)

HVG (2015): Csalást gyanítanak a Baptista Szeretetszolgálat egyik intézményénél. hvg.hu 2015.08.25. https://hvg.hu/gazdasag/20150825_Milliardos_csalas_utan_nyomoz_a_NAV_a_Bap (Látogatva: 2022.07.10.)

JUHÁSZ D (2020): 119 nevelőszülőt sikerült összetoborozni. nepszava.hu 2020.01.07. https://nepszava.hu/3062745_119-neveloszulot-sikerult-osszetoborozni (Látogatva: 2022.05.03.)

KAMARÁS I. (1998): Krisnások Magyarországon. Iskolakultúra, Budapest. <https://mek.oszk.hu/09100/09127/09127.pdf> (Látogatva: 2022.07.09.)

KOZMA J., DÖGEI I., JELINEKNÉ dr. VÁRI ZS., KOSTYÁL L. Á., UDVARI A., VAJDA N. (2009): A gondozási szükségletvizsgálat bevezetésének előzményei és hatásai. Kapocs 8/4, 14- 29.

KOZMA J. és mts (2009): A gondozási szükséglet, valamint az egészségi állapoton alapuló szociális rászorultság vizsgálatáról és igazolásáról szóló jogszabályok bevezetésének hatásai a szociális ellátórendszerre. Kutatási beszámoló (kézirat), Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet.

KATONA G. (2019): Szociális és gyermekjóléti szolgáltatások a finanszírozás tükrében, egy évtized távlatában 2006-2018. <https://www.baptistajogakorlat.hu/wp-content/uploads/2019/10/1h2-Szocialis-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-a-finanszirozás-tukreben.pdf> (Látogatva: 2022.07.09.)

LOVAS J. T. (2022): Egyházi fenntartású intézmények Borsod-Abaúj-Zemplén megye gyermekvédelmi szakellátás rendszerében. Szakdolgozat, Miskolci Egyetem

PÁL T. (2022): Nyolcmilliárd forint kárt okozott egy egyház mögé rejtőző bűnszervezet. telex.hu 2022.08.11. <https://telex.hu/belfold/2022/08/11/nyolcmilliard-forint-kar-bunszervezet-egyhaz-nepkonyha-fiktiv-szamlas-ausztria?fs=e&s=cl> (Látogatva: 2022.07.11.)

PÉCELI M., LUKÁCS Á. (2009): A vallás szerepe a cigányság integrációjában. Embertárs, 2009/3.

RAGADICS T. (2019): Egyházi szociális tevékenység Magyarországon. Szociális Szemle, 12/ 1-2, 77-90.

RUZSA F. (2014): Minden egyház biznissz. Szabad egyház a szabad államban. Az Eötvös Károly Intézet konferenciája 2014.10.03. Konferenciakiadvány, 336-340.

SCHANDA B. (2000): Szakmai koncepció a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény módosítására. Magyar Jog 2000/ 1, 10-17.

SCHWEITZER G (2014): Az egyházakra vonatkozó szabályozás alakulása. MTA Law Working Papers 2014/44, 1-6.

SZATHMÁRY B. (2014): Az egyházakra vonatkozó szabályozás alakulása. MTA Law Working Papers 2014/11 1-7.

SzocOkos (2021): Egyházi térnyerés a szociális ágazatban 2021.11.11. <https://tamogatoweb.hu/egyhazi-ternyeres-a-szocialis-agazatban/> (Látogatva: 2022.07.11.)

Egyéb internetes források

<https://www.aszhirportal.hu/hu/hirek/oktatasi-es-szocialis-intezmenyek-az-asz-ellenorzesek-tukreben> (Látogatva: 2022.03.14.)

<https://fete.hu/> (Látogatva: 2022. 09. 13.)

JEGYZET

ⁱ A kistérségi gyermekesély programokat a Magyar Tudományos Akadémián belül működő Gyerekszegénység Elleni Programiroda dolgozta ki. A modellprogram a Szécsényi kistérségben zajlott 2006 és 2009 között. A 2007-ben elfogadott, 25 évre szóló „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia alapjául szolgáló program országos kiterjesztése 2008-ban kezdődött meg. A kistérségi projektek szakmai-módszertani támogatására egy kiemelt kísérő program indult, melyben konzorciumi partnerek az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő és az MMSz lettek.

ⁱⁱ E módszertannak első helyszínei voltak Tarnabod, az elgettősodott falu; a „Pokoli Torony”, egy lepusztulóban lévő, egykori nagyvárosi munkásszálló Veszprémben, egy bányászkolónia, a György-telep Pécsen, egy kisvárosi szegény- és cigánytelep, a monori „Tabán”, valamint nyolc teljes, leghátrányosabb helyzetű kistérség, az Észak-magyarországi, Észak-alföldi és Dél-dunántúli régiókban, összesen 238 településsel (<https://jelenlet.maltai.hu/mi-a-jelenlet/>)

ⁱⁱⁱ <https://fete.hu/>

^{iv} 1990. évi IV. törvény a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról

^v https://en.wikipedia.org/wiki/Anti-cult_movement (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{vi} a személyi jövedelemadóról szóló 1996. CXXVI. törvény értelmében

^{vii} 2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról

^{viii} Magyar Katolikus Egyház, Magyarországi Református Egyház, Magyarországi Evangélikus Egyház, Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége, Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség (Statusquo Ante), Magyarországi Autonóm Orthodox Izraelita Hitközség, Budai Szerb Ortodox Egyházmegye, Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus - Magyarországi Ortodox Exarchátus, Magyarországi Bolgár Ortodox Egyház, Magyarországi Román Ortodox Egyházmegye, Orosz Ortodox Egyház Magyarországi Egyházmegyéje (Moszkvai Patriarchátus), Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete (Magyarországi Unitárius Egyház), Magyarországi Baptista Egyház, HIT Gyülekezetek

^{ix} 8/2012 (II. 29.) OGY határozat

---

^x 2012. évi VII tv értelmében bevett egyház státuszt nyertek: Magyarországi Metodista Egyház, Magyar Pünkösdi Egyház, Szent Margit Anglikán/Episzkopális Egyház, Erdélyi Gyülekezet, Hetednapos Adventista Egyház, Magyarországi Kopt Ortodox Egyház, Magyarországi Iszlám Tanács, Krisztusban Hívő Nazarénus Gyülekezetek, Magyarországi Krisna-tudatú Hívők Közössége, Az Üdvhadsereg Szabadegyház Magyarország, Az Utolsó Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyháza, Magyarországi Jehova Tanúi Egyház, Buddhista vallási közösségek.

^{xi} <https://krisna.hu/tevekenysegek/#jumpffl>

^{xii} 6/2013 . (III. 1.) AB határozat

^{xiii} <https://www.liberties.eu/hu/stories/jogserto-magyar-egyhaztorveny/1952> (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xiv} ANKH Örök Élet Egyházának, a Dharmaling Magyarország Buddhista Egyháznak, a Mantra Magyarország Buddhista Egyháznak, az Út és Erény Közössége Egyháznak, az Univerzum Egyházának, az Usui Szellemi Iskola Közösség Egyháznak, valamint a Szangye Menlai Gedün, a Gyógyító Buddha Közössége Egyháznak

^{xv}

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22display%22:%5B%220%22%2C%22languageisocode%22:%5B%22HUN%22%2C%22apno%22:%5B%2270945/11%22%2C%2223611/12%22%2C%2226998/12%22%2C%2241150/12%22%2C%2241155/12%22%2C%2241463/12%22%2C%2241553/12%22%2C%2254977/12%22%2C%2256581/12%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAMBER%22%5D%7D> (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xvi} <https://www.liberties.eu/hu/stories/jogserto-magyar-egyhaztorveny/1952> (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xvii} 2018. évi CXXXII. törvény

^{xviii} Akkor is nyilvántartásba kell venni, ha legalább ezer, Magyarországon lakó- vagy tartózkodási hellyel rendelkező nyilvántartott tagja van, legalább 5 éve vallási egyesületként működik, és nyilatkozik arról, hogy az államháztartás alrendszeréből, európai uniós forrásokból vagy nemzetközi megállapodás alapján finanszírozott programokból, pályázati úton vagy pályázati rendszeren kívül támogatást nem vesz igénybe.

^{xix} Akkor is nyilvántartásba kell venni bejegyzett egyházként, ha legalább tízezer, Magyarországon lakó- vagy tartózkodási hellyel rendelkező nyilvántartott tagja van, legalább 5 éve nyilvántartásba vett egyházként vagy 20 éve vallási egyesületként működik, és nyilatkozik arról, hogy az államháztartás alrendszeréből, európai uniós forrásokból vagy nemzetközi megállapodás alapján finanszírozott programokból, pályázati úton vagy pályázati rendszeren kívül támogatást nem vesz igénybe.

^{xx} Az itt következő idézetek forrása: Domány András: Ha kicsi vagy, pusztulj! Miért tagadja meg a kis egyházak állami elismerését a Nemzeti Együttműködés Rendszere? Az illetékes bizottság válasza: csak. HVG, 2014. július 15. https://hvg.hu/velemenyt/20140715_Ha_kicsi_vagy_pusztulj (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xxi} uott.

^{xxii} <https://hu.euronews.com/2021/02/16/dijat-kapott-ivanyi-gabor-egyesulete-az-europai-parlamenttol> (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xxiii} https://hvg.hu/itthon/20140207_Visszadobta_az_Emmi_az_Ivanyi_Gabor_egyha (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xxiv} https://hvg.hu/itthon/20140530_Nem_foglalkozott_a_parlament_Ivanyi_Gabor (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xxv} 36/2017. (XII. 29.) AB HATÁROZATA

^{xxvi}

https://hvg.hu/itthon/20171220_Ab_az_orszaggyules_megsertette_Ivanyi_Gabor_egyhazanak_jogat_a_tisztesseges_eljarashoz (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xxvii} https://hvg.hu/itthon/20220407_ab_ivanyi_gabor_met_magyarorszag_i_evangeliumi_testverkozosseg (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xxviii} <https://index.hu/belfold/2022/07/07/az-alkotmanybirak-sorra-utasitjak-vissza-ivanyi-gaborek-panaszait/> (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xxix} https://hvg.hu/itthon/20200918_ejjel_nappali_orseg_ivanyi_gabor (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xxx}

https://hvg.hu/vilag/20180305_Ivanyi_Gabor_az_Europai_Unio_Tanacsahoz_fordul_mert_negy_eve_nem_kapj_ak_vissza_egyhazi_statuszukat (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xxxi} https://hvg.hu/itthon/20210203_ivanyi_gabor_met_1_szazalek_ado (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xxxii} https://hvg.hu/itthon/20200924_ivanyi_gabor_oltalom_gaz_tartozas_kozmuvek (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xxxiii} https://hvg.hu/itthon/20200924_ivanyi_gabor_oltalom_gaz_tartozas_kozmuvek (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xxxiv} <https://szabad.ahang.hu/petitions/koveteljuk-vissza-a-met-egyhazi-statuszat> (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xxxv} https://hvg.hu/itthon/20210203_ivanyi_gabor_met_1_szazalek_ado (letöltve: 2022. 09. 13.)

---

xxxvi

https://hvg.hu/360/20211109_Ivanyi_Gabor_Magyar_Evangeliumi_Testverkozosseg_egyhaziak_zsidóság_keresztenyseg_hajlektalanok_civil_szervezet (letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xxxvii} https://hvg.hu/360/202036_ivanyi_gabor_igazgyongy_alapitvany_iskolapenz_elterito_buzgalom
https://hvg.hu/kultura/20210628_emmi_ivanyi_gabor_koznevelo_oktatas_hatranys_helyzetu_gyerekek
(letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xxxviii} lsd pl. <https://hunsacra.hu/a-konyv-a-kizsakmanyolas-es-megalazas-iskolajarol/>

^{xxxix} <https://www.aszhirportal.hu/hu/hirek/oktatasi-es-szocialis-intezmenyek-az-asz-ellenorzesek-tukreben> 1
(letöltve: 2022. 09. 13.)

^{xl} Szent Zotikosz Gyermekvédelmi Intézmény (gyermekotthon és lakásotthon, illetve nevelőszülői hálózat): 3 szakmai vezető, Kelet-magyarországi Református Gyermekvédelmi Központ (nevelőszülői hálózat): 1 szakmai vezető, 3 nevelőszülői tanácsadó, Szent Ágota Nevelőszülői Hálózat: 1 szakmai vezető, 1 nevelőszülői tanácsadó, BENITA Nevelőszülői Hálózat: 1 szakmai vezető, 1 nevelőszülői tanácsadó, Boldog Gyermekkor Nevelőszülői Hálózat: 1 szakmai vezető, 2 nevelőszülői tanácsadó

^{xli} gyakorló nevelőszülő interjúalany közlése